

Primavera 2014

Transitant pel territori: desigualtats i efecte territorial en l'emancipació juvenil

Sergio Porcel

Sociòleg

Universitat Autònoma de Barcelona

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

@serporcel

Durant els darrers anys s'ha generat a l'àmbit científic un cert consens en reconèixer que les característiques socioterritorials de les àrees residencials poden influir —més enllà d'altres atributs de caire personal o familiar dels individus— en determinats processos socials. Per exemple, s'ha demostrat que la situació de pobresa resulta més severa si la pateix una persona que resideix a un barri degradat o desafavorit que no pas a un barri de classe mitjana (Atkinson i Kintrea, 2001). També hi ha autors que afirmen que el fet de viure en un d'aquest tipus de barris vulnerables augmenta les dificultats per trobar feina (Barreiro, 2002; Kaztman, 2001; Wacquant, 2007). A aquests tipus de fenòmens se'ls coneix com *efectes de barri*, tot i que es pot fer extensible a altres realitats territorials, i el seu estudi ha crescut exponencialment en la darrera dècada (Van Ham *et al.*, 2012).

El jovent, sobretot a les edats més primerenques, és un dels col·lectius socials més sensibles a l'entorn residencial, ja que la seva activitat quotidiana es localitza habitualment en una àrea relativament pròxima al lloc on viuen (Gould i Austin, 1997). Per tant, malgrat que les opcions de desenvolupament vital entre els i les joves depenen principalment dels patrons educatius que reben de la família —molt vinculats a l'origen de classe— i de les seves pròpies expectatives i capacitats, aquestes opcions també es veuen condicionades en major o menor mesura pels recursos socials, ambientals, geogràfics i institucionals que trobin al lloc on viuen (Dorling *et al.*, 2001; Galster, 2012). Precisament, l'objectiu d'aquest article és mostrar les desigualtats que es produeixen a Catalunya en els processos d'emancipació domiciliària entre la població jove urbana i la rural, identificant la importància del territori en aquests processos.

El fet de deixar de viure a casa dels pares per constituir una llar pròpia és habitualment la transició que completa el pas de la joventut a l'adulthood i constitueix un procés complex on intervenen múltiples factors. Alguns són inherents a la persona, com l'edat o el sexe; uns altres depenen de com han anat la resta de transicions, com el nivell d'estudis assolit o les condicions laborals aconseguides en cas de tenir feina (Miret, 2007); d'altres són elements econòmics i/o polítics aliens a l'individu, com el cycle econòmic, els preus dels habitatges o les polítiques socials en aquesta matèria (López, 2007); i també hi ha factors culturals, de models d'emancipació desitjats (Verd, 2010). La variabilitat d'aquests factors al llarg del territori són els elements que podrien explicar gran part de les desigualtats territorials en els processos

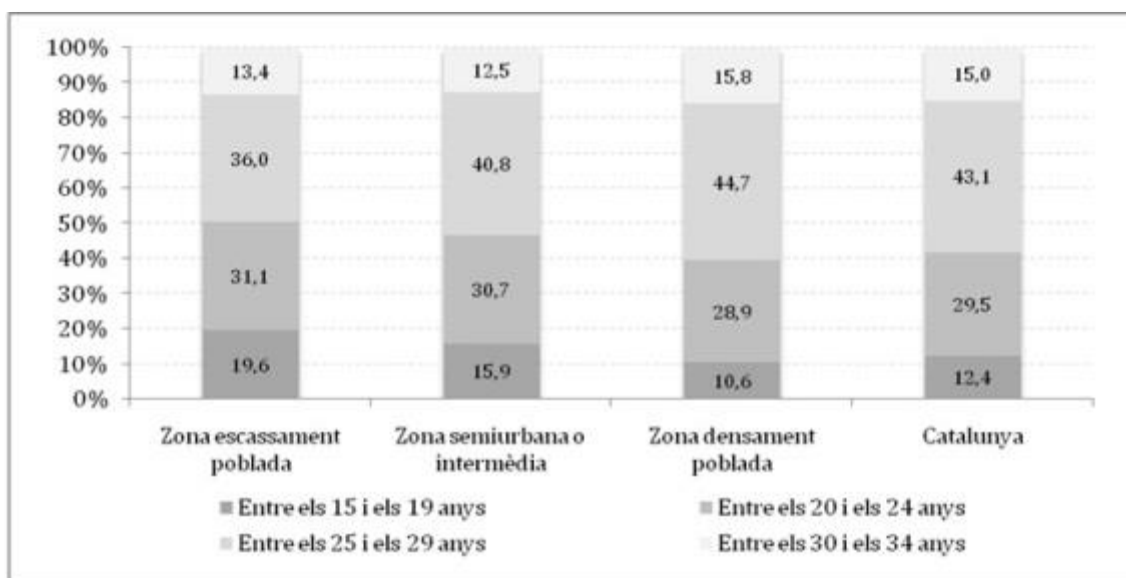

d'emancipació domiciliària. Tanmateix, el propi entorn residencial, com a distribuïdor d'oportunitats i com a font d'*habitus*^[1] que és, també ha de ser considerat en aquesta explicació. A Catalunya, la majoria de joves s'emancipa entre els 25 i els 29 anys (43,1%). Aquesta franja d'edat és la majoritària tant als àmbits més rurals com als més urbans. És, de fet, l'edat en què el període de formació finalitza, fins i tot per a aquells que han decidit anar a la universitat, i l'edat en què la gran majoria de joves busquen l'entrada al mercat laboral si no hi són ja. No obstant, al gràfic 1 es pot observar com a mesura que s'incrementa el grau d'urbanització del municipi de residència, tendeix a endarrerir-se l'edat d'emancipació domiciliària.

Gràfic 1. Edat d'emancipació segons grau d'urbanització del municipi de residència.

Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Percentatge.

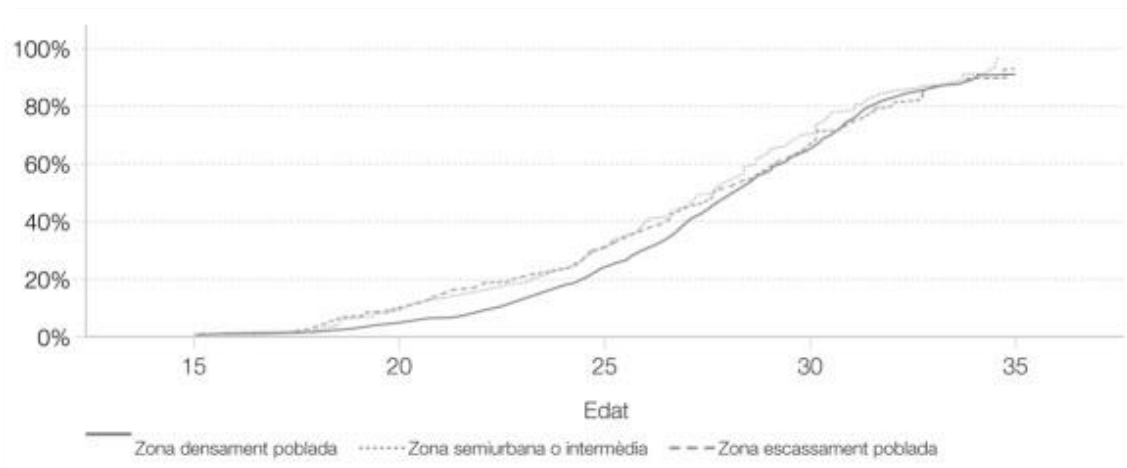
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'anàlisi de supervivència realitzat sobre el moment d'emancipació segons el grau d'urbanització del municipi de residència plasma millor aquesta correlació (gràfic 2). Els resultats avalen que les pautes d'emancipació juvenil urbana són més tardanes que les de les àrees semiurbanes i rurals. A més, els resultats també revelen que, si bé durant les edats més primerenques la població jove de les àrees rurals s'emancipa al mateix ritme que a les àrees semiurbanes, passats els 25 anys el seu comportament s'acaba assemblant més al del jovent urbà. Concretament, com es pot veure al gràfic, aproximadament a partir dels 27 anys la proporció de joves emancipats/ades a les zones rurals es redueix amb relació a la de les zones semiurbanes i s'alinea més amb els nivells d'emancipació de les zones urbanes.

Gràfic 2. Corbes de supervivència de la població emancipada segons grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012.
Percentatge.

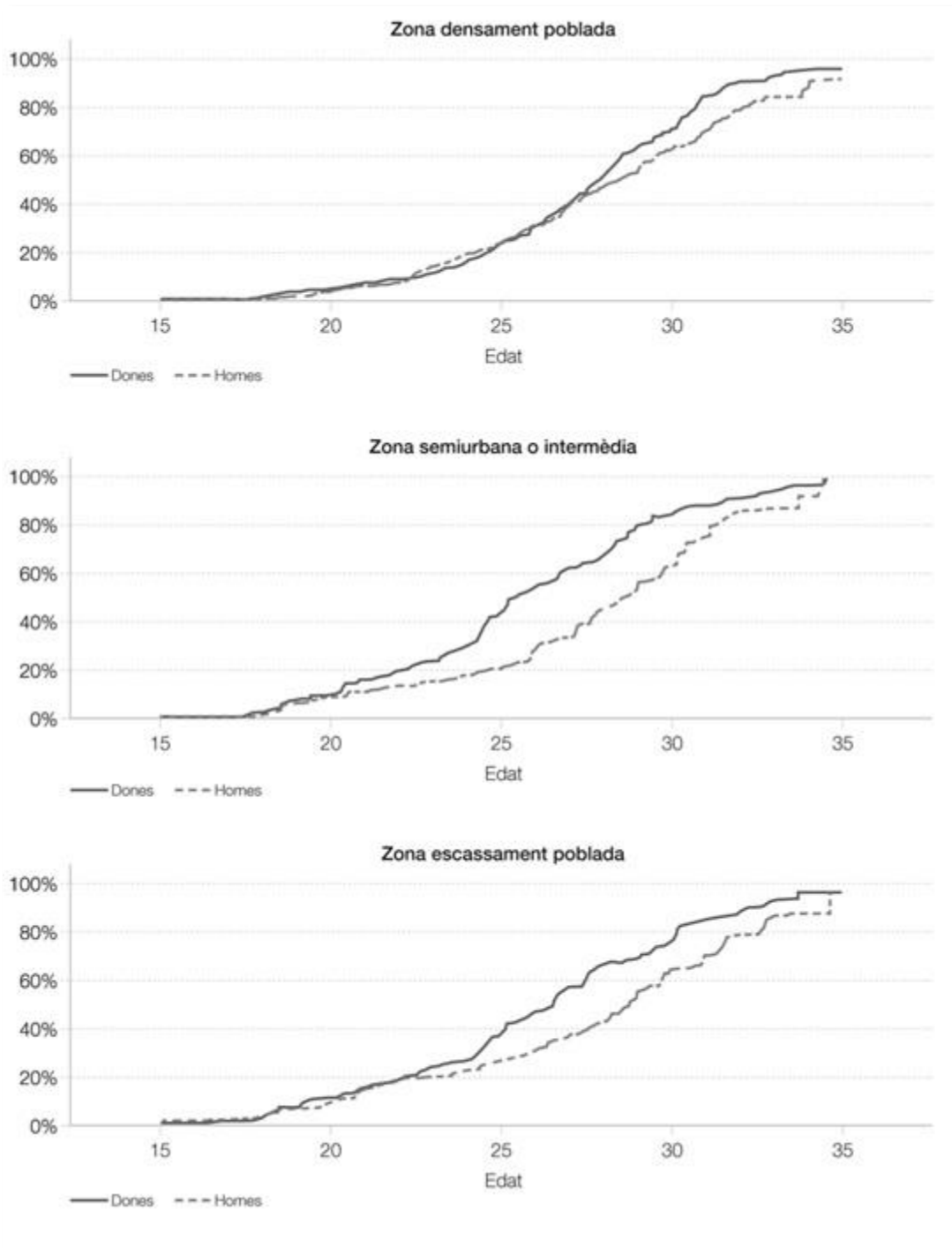
Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

La introducció de la variable sexe en el model de supervivència ofereix una nova imatge de les diferències territorials que es produeixen en els processos d'emancipació (gràfic 3). Si bé, en termes generals, les noies acostumen a emancipar-se abans perquè habitualment es casen o formen parella abans que els nois (Miret *et al.*, 2008), aquest comportament es veu modificat en funció del tipus d'àmbit residencial. Als àmbits urbans la proporció de nois emancipats i de noies emancipades és la mateixa fins pràcticament els 27 anys, edat en la qual les noies sí que es posen al capdavant dels nois. En canvi, a les àrees semiurbanes, des dels 20 anys d'edat la proporció de noies emancipades és clarament superior a la dels nois, fins i tot als 25 anys es dobla (43,9% de noies emancipades per un 21,1% de nois). A les àrees rurals, la tendència és molt similar al que succeeix a les àrees semiurbanes, però la diferència entre nois i noies no és tan extrema; a més, aquesta diferència comença una mica més tard que als àmbits semiurbans, aproximadament al voltant dels 23 o 24 anys. Tot plegat indica un comportament dels homes i de les dones força diferenciat en funció de l'entorn residencial, que en part pot venir explicat per la interacció amb la resta de transicions (estudis i treball), però també poden intervenir de manera decisiva aspectes culturals relacionats amb el gènere.

Gràfic 3. Corbes de supervivència de la població emancipada segons sexe i grau d'urbanització del municipi de residència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Direcció General de Joventut)

L'estimació d'un model de Cox d'efectes mixtes ofereix informació sobre els factors que millor expliquen el procés d'emancipació i permet, a més, aïllar l'efecte explicatiu del tipus d'àmbit residencial de la resta de variables rellevants en aquesta transició. D'aquesta manera, es pot mesurar si, en igualtat de condicions (nivell d'estudis, relació amb l'activitat, etc.), l'àmbit residencial condiciona (o no) el procés de transició cap a l'adulthood. Per tal de controlar millor la socialització dels joves, s'ha considerat en el model el tipus d'àmbit residencial on vivien als 15 anys. En aquest cas, l'estimació es realitza sobre el fet d'emancipar-se de forma ràpida, de manera que les categories de les variables explicatives puntuen més quan estan associades a aquest fenomen. Les variables explicatives que s'han introduït al model, a part del àmbit residencial, són: el sexe i el lloc de naixement; les notes de l'institut, com a indicador indirecte de la durada dels períodes formatius; i el nivell d'estudis dels pares, com a aproximació a la classe social d'origen i els recursos econòmics familiars.

Taula 4. Factors explicatius del fet de realitzar un procés d'emancipació ràpid. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2012. Valor de significació: *** $p < 0,01$; ** $p < 0,05$; * $p < 0,10$; - $> 0,10$

Variable	Categoria	Hazard Ràtio
Sexe	Dona (categoria de referència)	
	Home	-0,7***
Lloc de naixement	Estat espanyol	
	Estranger	1,7***
Notes a l'Institut	Bones (categoria de referència)	
	Regulars	1,1**
	Dolentes	1,1
Nivell d'estudis del pare o de la mare	Estudis superiors (categoria de referència)	
	Estudis de secundària post obligatòria	1,2
	Estudis obligatoris o inferiors	1,1
Grau d'urbanització del municipi on residia als 15 anys	Zona densament poblada	0,8**
	Zona semi urbana o intermèdia	1,1**
	Zona escassament poblada	1,0**
	Vivia fora de Catalunya	1,2**

FONT: Enquesta a la Joventut de Catalunya (2014)

Els resultats del model indiquen en primera instància que si bé l'emancipació residencial en termes generals es veu sobretot condicionada pel sexe i el lloc de naixement (les dones i els estrangers s'emancipen més ràpidament), l'origen social i el rendiment acadèmic dels i de les joves no acaben de ser del tot rellevants en aquests processos. Respecte la qüestió territorial, l'àmbit residencial marca algunes diferències en els processos d'emancipació. Això vol dir que la població jove urbana (amb els mateixos atributs que la semiurbana o la rural) tendeix a

emancipar-se més tard degut a les característiques del seu entorn residencial. Segurament el preu dels habitatges, molt més elevat als àmbits urbans que als rurals, sigui en aquest cas el principal motiu que explica aquesta desigualtat en l'accessibilitat a l'habitatge generada per l'àmbit residencial. No obstant, caldria aprofundir més en l'anàlisi per acabar de destriar quins elements intervenen en aquest efecte territorial.

En definitiva, les anàlisis desenvolupades posen de manifest que existeixen desigualtats territorials en els processos d'emancipació domiciliària entre el jovent. Però potser una de les coses més rellevants que ens han ofert els resultats obtinguts és que el tipus d'àmbit residencial contribueix lleugerament a generar aquestes diferències i constitueix així un obstacle per garantir la igualtat d'oportunitats a tot el territori català. Resulta cabdal, per tant, continuar pensant en la diversitat territorial a l'hora de dissenyar polítiques, per tal d'atendre les necessitats particulars de la població jove resident a cada territori.

Bibliografia

Atkinson, R. i Kintrea, K. (2001). "Disentangling Area Effects: Evidence from Deprived and Non-deprived Neighbourhoods". *Urban Studies*, 38(12), 2.277–2.298.

Barreiro, F. (2002). "Los nuevos vecinos. Metropolitanización, exclusión social y segregación urbana, en las ciudades europeas". *Boletín CF+S*, (34), 1–9.

Bourdieu, P. (1988). *La distinción: criterios y bases sociales del gusto*. Madrid: Taurus.

Dorling, D., Smith, G., Noble, M., Wright, G., Burrows, R., Bradshaw, J., et al. (2001). "How much does place matter?" *Environment and Planning A*, 33(8), 1335–1369.

Galster, G. (2012). "The Mecanism(s) of Neighbourhood Effects: Theory, Evidence, and Policy Implications", a M. Van Ham, N. Bailey, L. Simpson, i D. Maclennan (Eds.), *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives*. Dordrecht: Springer.

Gould, I. i Austin, M. (1997). "Does Neighborhood Matter? Assessing Recent Evidence". *Housing Policy Debate*, 8(4), 833–866.

Kaztman, R. (2001). "Seducidos y abandonados: el aislamiento social de los pobres urbanos". *Revista De La CEPAL*, (75), 171–189.

López, J. (2007). "Algunes qüestions sobre l'anomenat 'problema dels joves i l'habitatge'". *Arquitectura, Ciudad Y Entorno*, 2(5), 331–343.

Miret, P. (2007). "Una visió de la joventut a Catalunya", a Fundació Jaume Bofill (Ed.), *Estructura social i desigualtats a Catalunya. Vol II: Pobresa, salut, joventut, habitatge i llengua*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Miret, P., Salvador, A., Serracant, P. i Soler, R. (2008). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007: Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*. Barcelona: Secretaria de Joventut. Generalitat de Catalunya.

Van Ham, M., Manley, D., Bailey, N., Maclennan, D. i Jivraj, S. (2012). *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives*. Dordrecht: Springer.

Verd, J. M. (2010). “La variabilitat geogràfica en l’emancipació del jovent català. Alguns elements d’anàlisi”. *Revista Catalana De Sociologia*, (25), 43–54.

Wacquant, L. (2007). “La estigmatización territorial en la edad de la marginalidad avanzada”. *Ciències Socials Unisinos*, 43(3), 193–199.

[1] L’*habitus* és un concepte de Pierre Bourdieu (1988) que es refereix a la manera de pensar, d’actuar i de relacionar-se que hereten les persones com a conseqüència de reproduir maneres de fer durant el procés de socialització, ja sigui per la seva criança o educació al si d’una classe social determinada, d’una cultura, o com s’indica en aquest cas, d’un territori.

